

אינש נדיין נפנש

ואו קמו ושרו בלהט שיר סוציאליסטי, שלמדו מן הסתם בתנועת הנוער.

הצרפתים התלהטו והשיבו בשייריין, היושבים בצד האחד של השולחן קמו על רגליהם, הרימו את כוסותיהם, שרו שורה אחת של השיר וישבו. היושבים מולם קמו, הרימו את הכוסות ושרו את השורה השניה, וכן הלאה.

צירייהוועידה (כולם בשנות ה-20 וה-30 שלהם) המתנינו לסוף השיר ולא נשאר חייבים. הם קמו על רגליהם, הרימו את אגרופיהם ושרו בתלהבות אוואנטי פופולו (קרימה, העם!) הצרפתים שרו את המארסייז. האיטלקים השיבו כאינטר-נציונל.

אחרי שעה התעיפו כולם. מחאו כפיים אלה לאלה ויצאו לשאוב אוויר צח.

זה יהיה קרב אחרון

כשירידי האיטלקיים שרו את האינטרנציונל. הם הקיפו את השולחן שאנחנו, אורחיהם מעשר ארצות, ישבנו לידו. נסחפנו ושרנו איתם.

מעולם לא הייתי שייך לתנועה ששרו בה את האינטרנציונל. אבל אני אוהב את השיר. זהו ההימנון היפה ביותר בעולם — מלבד המארסייז, כמובן, שאין דומה לו.

עמדנו ושרנו בעשר שפות — כל אחד בשפתו. שרתי בעברית, משמאלי שר הפולני בשפתו, ומימיני האירי באנגלית. זוהי חוויה מיוחדת, המאפיינת את השיר הזה: אפשר לשיר אותו בשפות שונות, בעת ובעונה אחת, מבלי לקלקל את ההארמוניה. להיפך, איכשהו נדמה שזוהי בעצם הצורה הנכונה היחידה לשיר אותו.

עד סוף ימיו

איך שהזמן עובר. בעלתון אמריקאי, המפרסם מדור בנוסח "היום לפני 50 שנה", מצאתי את הקטע הבא. שפורסם כ-3 במאי 1936:

"כשעירייהבריה שלו עולה בלהבות, וערב כניסת הלגינות הרומאיים של המרשל פייטרו באדוליו במסעניצחון לעיר, יצא הקיסר היילה סלאסי ברכבת לג'יבוטי. קרוב לוודאי כי יבלה את סוף ימיו בגלות... 40 אלף איש, בהנהגת המרשל באדוליו, מוכנים להיכנס לעיר."

מי שכתב או ידעה זו לא יכול היה לראות את הנולד. הפאשיסטים היו בשיא הצלחתם. בניטו מוסוליני ואדולף היטלר הלכו מחיל אל חיל. היילה סלאסי, קיסר אתיופיה, הופיע במעמד פאטיבי בעצרת חבריאלאומים, התנחן לעזרה והושב ריקם. הוא נסע לגלות בירושלים, והיה ברור כי ירד מן הנימיה. והנה המשור:

פרצה מלחמתהעולם השניה. הקיסר היילה סלאסי חזר לבירתו, אדיסאבבה, במסעניצחון. הכוחות הבריטיים כבשו את אתיופיה מידי האיטלקים, במערכה קלאסית, שבה בלט יורדנו אורד צ'ארלס וינגייט (ושבה ניספה אחיו).

כאשר היה ברור כי היטלר ומוסוליני עומדים לנחול תבוסה ניצחת במלחמה, התמרד נגדם הצבא האיטלקי — בראשות המרשל פייטרו באדוליו. באר שור המלך ויטוריו עמנואלה ה-2 נטל באדוליו את השלטון לידו וגירש את הפאשיסטים. אולם הנאצים ערכו מיכעצ'בוק, וכך שו את רומא מחדש. המלחמה נמשכה באיטליה עד הסוף המר. הקיסר היילה סלאסי המשיך לשלוט באיטליה, ופתח את ארצו לפני שליחיה של מדינת ישראל החדשה. הוא גם שמר על הפיגור והנחשלות של ארצו.

באדוליו

כאשר צולם כשהוא מאכיל גוריי במרים, בעוד נתיניו גועים כי רעב, הופל בהפיכה צבאית. כיום שולט באתיופיה מיישר שמאלני, הקשור בברית המועצות. מי חלם על כל זה לפני 50 שנה? מוסרההשכל: שום דבר אינו בטוח. מה שנראה כמצאות קבועה ומבוססת אינו אלא אשליה. העתיד מלא הפתעות.

בין זאמביה וזימבאבוה

לתשומת ליבו של השר אמנון רובינשטיין: כנינוס בינלאומי פגשתי בניצגה של תנועת סולידריות הפולנית. מובן שהאיש אינו חי בפולין, אלא כמערב אירופה. שם הוא עובד באחת המדינות במרכזיית-הטלפונים הבינלאומית. דיברנו על פוליטיקה, על פולין ועל ישראל, ואו אמר לפתע: "מה קרה לכם? פעם זה היה תענוג לחייג למיספר בישראל. עכשיו זה נורא. הרמה של רשת-הטלפונים שלכם ירדה פלאים. אתם נמצאים עכשיו באיזושהו מקום בין הרמה של זאמביה וזו של זימבאבוה."

שני סוגי אדם אלה, שאין ביניהם שום דבר משותף, משבש את המחשבה.

פושע רגיל פועל מתוך מניעים אישיים. הוא מבצע פשע בגלל מופרעות נפשית אישית, או כדי להשיג רווח אישי. כך או כך, הוא מפר את החוק בגלל סיבה אישית.

הפושע ה"פוליטי" אינו פושע כלל מבחינת מניעיו, אלא רק מבחינת תוצאות מעשיו. אין הוא יוצא להשיג רווח לעצמו, וגם לא כדי לספק תאוה אישית כלשהי. בעיני עצמו הוא אידיאליסט, המשרת את עמו (או מיפגתו, או מעמדו) תוך הקרבה עצמית. הוא רואה את עצמו חייל ללא-מדים.

שום עונש לא ירתיע אדם כזה. אם לא נשבר ככלא, ייצא ממנו כפי שנכנס אליו. הישיבה בכלא אין בה כדי לשנות את האידיאלים שלו, אלא בדרך כלל להיפך. היא מחזקת אותם. אפשר לקרוא על כך באלפי ביוגרפיות של מהפכנים מכל הסוגים והעמים. רובם סיפרו כי התחזקו בדתם בכלא. שהכרתם הפוליטית התעמקה שם, הן מתוך שיחה עם חברים לדיעה שנכלאו כמוהם, הן מתוך מחשבה עצמית בשעת הבידוד בכלא.

יתכן שאפשר לשכנע אדם כזה לפחות במיקרים מסוימים שדרך האלימות אינה הטובה והמוסרית ביותר. אך עצם הישיבה בכלא בוודאי אינה משיגה זאת. טרוריסט חדל להיות טרוריסט כשני סוגי אדם אלה, שאין ביניהם שום דבר משותף, משבש את המחשבה.

כשהייתי נער, חבר האירגון הצבאי הלאומי, קראתי בשקיקה את מאמריו של אבא אחימאיר, שהופיעו בעיתון היומי של התנועה הרביזיוניסטית, המשקיף. מדוריו — "רקב בעיקוב" ו"אנטימא" (אנטי-מארכסיזם) — עשו עלינו רושם רב, למרות שמאמרי אחימאיר לא הגיעו מי עולם לרמת מאמריו המקסימים של זאב ז'בוטינסקי.

אחימאיר

לאחר מכן, כשהתחלתי לכתוב מאמרים בעיתונים, נתקלתי כאחימאיר לאיפעם במישרי המערכות. בשנות ה-50 היו לנו ירדים משותפים, ופגשתי לא פעם ברירתם.

אחימאיר נראה לי כאינטלקטואל רוסי מן הסרטים, מין איש רווח תלוש, בלתי-מעשי, המוקף בספרים ובערמות של נייר. הרושם העיקרי היה שזה אדם עדין מאוד וסימפאטי מאין כמוהו. אדם שלא יפגע בזבוב.

איך היה אדם כזה פאשיסט מובהק ומוצהר, מעריך עיוור של בניטו מוסוליני?

איך טעם לטעון כיום שמוסוליני לא היה בעצם אנטי-שמי, ושלפני בריתו עם אדולף היטלר לא היה אלא סתם מנהיג לאומני. מוסוליני היה רודן, שהשתמש כלפי יריביו באמצעי-טרור אכזריים. קלגסיו המציאו את "הטיפול בשמר'קיק", כאשר הישקו את יריביהם בכוח במקומות פומביים בנוול המשלשל, כדי לבזוזם. הם רצחו מתנגדים, היכו אותם מכות-רצח, היגלו וכלאו אותם. הם ביצעו ג'וסייד בלוב, והשתמשו בגאזים כדי לכבוש את אתיופיה.

מוסוליני לא היה רק אבי המושג "פאשיזם", אלא גם אבי פולחן-המילחמה, אדם שהטיף לחוקה-הג'ונגל, לדיכוי המאבק לזכויות העובדים ולעריצות מוחלטת של המדינה בכל תחומי החיים. הוא היה רמג'ו שלחודסון, מסית ומדיה, ובעיקר הטיף לפולחן הכוח הגס, הברוטאלי.

איך נמשך איש עדין כמו אחימאיר דווקא לטיפוס כזה ולתורתו נדמה לי שהא בהא תליא. דווקא מפני שהיה איש עדין-נפש וחלוש-גוף, אינטלקטואל תלוש ובודד שחי בין ספרים. הוא העריך את איש-הכוח, את האדם הברוטאלי, את האיש חסר המוסר. מבחינתו זו רמה לאנשים רבים מסוגו. אפשר להוכיח את ישראל אלדד והרצל רוונבלום. ויש דוגמות אחרות ללא-ספור. אחימאיר וחבריו נמשכו גם לאדולף היטלר, ולולא האנטי-שמיות המסורפת של הפיהרר, היו בוודאי מתייצבים לימינו בלב ונכפש. נסיונותיו של אברהם שטרן לבוא במגע עם הנאצים בראשית מלחמת-העולם השניה הוסברו אומנם בשיקולים פרגמטיים (האוייב של אויבי הוא ידיד), אך היתה בהם, בלי ספק, הערצה סמויה רבה לאיש ולשיטותיו.

צריכים להבין את הרברים על רקע תקופתם. בשנות ה-30 נראה לרבים כי הפאשיזם הוא גליהעתידי, שהמארכסיזם נוצח על-ידו, ושהדמוקרטיה רקובה ומתפוררת. היטלר ומוסוליני היו המצלחנים של הדור, והם הלכו מחיל אל חיל. לא קל היה לדבוק אז בתורות הדמוקרטיה. הפיתוי להתמסר לפולחן האלימות היה גדול. ולאיש עדין, איש-הרוח שקינא בבית-הספר בחבריו האלמים, היה הפיתוי גדול שיכעתיים.

מעניין שדווקא זאב ז'בוטינסקי לא התפתה. הוא חי בנעוריו באיטליה ואהב אותה. על כך תיעב את מוסוליני וסירב — בניגוד למנהיגים ציוניים אחרים — להיפגש איתו. הרעיון של שיתוף פעולה עם הנאצים עורר בו חלחלה. הוא האמין בדמוקרטיה הליברלית ובמספוןהעולם. כאשר נכנסו הנאצים לפאריס, והיה נדמה שהמחנה הדמוקרטי מתמוטט, נשבר ליבו של ז'בוטינסקי, פשוטו כמשמעו.

אחימאיר הספיק לראות את השואה, את נצחון העולם הדמוקרטי, ואת התפקיד המכריע שמילא הצבא הסובייטי — השנוא עליו — בהצלת שארית-הפליטה. חבל שלא הספקתי מעולם להתווכח איתו על כך.

נראה לי שתיאורו האיש בסידרה בטלוויזיה הוא נאמן למדי. מופיעים בו הזקנים, בני התקופה ההיא, וכל אחד מהם דבק בהשקפתו מן אז. יצחק כן-ארהון מתאגה בשבירת הרביזיוניזם בשנות ה-30 באגרוף-ברזל. כיום עומדים שרידי "תנועת העבודה" חסרי-אונים ועלובים מול קלגסי כהנא, אנשי גוש-אמונים והתחיה. אילו חי אחימאיר כיום והיה קורא לרצח ישראל, יתכן שהיה מוצא כתובת.

תם ולא נשלם

אנשי הטרור היהודי אך יצאו מן הכלא, וכבר הם משמיעים הצהרות המוכיחות שלא הודו ולא עזבו. הם רבקים בדיעותיהם. הם, או קרוביהם, אומרים שהיה צורך להתקשש בחייהם של ראשיהערים הערביים, ולרצוח את התלמידים במיכללה האיסלאמית.

אנשי הטרור הפלסטיני יצאו מן הכלא, במיסגרת עיסקתי-החילופין עם אחמד ג'בריל, ולדברי זרועות-הביטחון כבר נתפסו אחדים מהם אחרי ביצוע מעשים נוספים.

מי שמחפלו על כך, אינו מבין את טיבו של הטרור. בארץ אין החוק מכיר כמושג "פשעים פוליטיים". בכלא יש הברלה בין "אסירים ביטחוניים" (קרי: ערבים) ו"אסירים פוליטיים" (יהודים וערבים כאחד). אך הטרור הכביר בהברל שבין

אורי אבנרי

אישי

רק כאשר נפתרה הבעיה הפוליטית שהצמיחה את התופעה — כפי שמוביחים יצחק שמיר ומאות עמיתיו ברחבי העולם, שהפכו ראשי-מדינות ופוליטיקאים מן המניין.

מאבק מיקצועי

באחת הגיחות שלי ללבנון בימי המילחמה שם, נילוה אלי קצי'קישור מטעם צה"ל, איש-מילואים. הוא היה בנקאי צעיר, והיו לו רעיות שרגילים לכנות אותן בשם "שמרניות". אפשר גם לקרוא להן אחרת.

בשעת הנסיעה הארוכה לביירות התגלגלה השיחה למוסר העבודה בארץ. הקצין אמר שהגיע הזמן לעשות משהו בנדרון. זה לא יכול להימשך ככה. מה לעשות? שאלתי.

"הייתי בפיליפינים, וראיתי איך עושים את זה", סיפר לי האיש בשימחה. "עברתי שם כמנהל-עבודה במפעל-טכסטיל גדול של בעליהן יהודי מאמריקה. היו לו אלפי פועלים ופועלות, ואף אחד מהם לא היה פותח את הפה. מי שפתח את הפה, היו מעבירים אותו למחלקת-הדיג'יטל. שם שרר חום אימים. בחוץ היו איוה 40 מעלות, ובפנים היה חם פי כמה, בגלל המגהצים החמים. מובן שלא היה מיווג-אוויר. הפועלות עמדו והזיעו, וברור והזיעו. זה היה גיהנום!"

אמרתי שזה נשמע נורא.

"מה נורא?" קרא האיש, "זה עבד! לא היו שבתות. והאנשים עבדו בפרך תמורת שכר פועט. רק אם נלך בדרך זו נוכל להתחרות בשוקי העולם!"

נזכרתי בסיפור זה לאחורונה, כאשר קראתי על הצלחתו של ז'ק נאסר ומעללי שני אחייניו, מנהלי הרכוש של פרדיננד ואימלדה מרקוס. לנאסר היה בפיליפינים מיפעל-טכסטיל שהעסיק 5000 עובדים. אני מקווה שלא עליו דיבר אותו קצין (מיל').

מילחמת השירים

עמים, כמו בני-אדם, ניכרים בכוסם. בני עמיהצפון, כשטוב ליבם בין (או בוודקה, או בשנאפס, או בגינס) מתחילין להתקוטט ולהחליף מהלומות. בני עמים לאטיניים, כאותו המצב, מתחילים לשיי. ערב בסיציליה:

בחוריהאול של בית-המלון, שבו התקיימה הוועידה, סעדו 400 הצירים וכמה קבוצות של תיירים צרפתיים. היין זרם כמים המינראליים. התיירים הצרפתיים שרו שיר רתי. האיטלקים הקשיבו בשקט,